

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr. 78. ANUL XI.

Telegrafulu este de doua ori pe septemana: joi si Duminica. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la expeditura foiei; pe afara la c. r. poste, cu banii gata, prin scrisori francate, adresate catre expeditura. Pretiul prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. iar pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarhia pe unu an 8 fl. era pe o jumetate de anu 4. fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 fl. pe 1/2 anu 6 fl. v. a.

Sabiu 29 Augustu 1863.

Inseratele se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. sirulu cu litere mici, pentru doua ora cu 5 1/2 cr. pentru a trei'a repetire cu 3 1/2 cr. v.

Adunarea generala

a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu s'a tinutu in Blasiu Luni si Marti in 26 si 27 Augustu cu via participare a inteligintiei si a poporului. Pe largu in numerulu venitoriu. —

Diet'a transilvana.

Siedinti'a XXII.

tinuta in 21 Augustu (2 Sept.) 1863.

(Continuare si capetu.)

Baritiu, Domnule Presiedinte! Innalta casa legislativa! Omni'a jam fient, fieri quae posse negabam. — Asiu fi crediutu ori ce alt'a in cursulu vietiei mele, ca mi se va intempla; aceea in sa ce s'au intemplat in aceste zile din urma in acesta casa, nu asiu fi crediutu nici odata. Am avutu adeca ocaziune de a vedé, cumca acea parte din locuitorii Marelui principatu alu Tranniei, acea natiune, carea pentru nenordéit'a sea positiune a fostu silita totdeun'a a incercá, sa scape precum dicemu la largulu, prin urmare a se eliberá pe sine si patri'a sea de servitute, cumca tocmai acea natiune si confessiunile eii sa cada in prepusu de neliberala, de partinitore a intunerecului. Aceast'a in sa s'au intemplat cu noi, si sciu forte bine, ca aceasta fama va resuna máne poimáne prin tote unghiurile monarchiei si póte si mai departe.

Intr'aceea eu me simtiu, Domnii mei! indatoratu a preintempera unu asemenea preiudiciu, séu daca mai voiti fama neintemeiata. (Bravo!) Parerea mea aceea sta cu atátu mai vertosu, pentru ca nu numai amu fostu membru alu comisiunei dietale de 14, care intreprinsese nu atátu a schimbá proiectulu regimului in principii, ci mai vertosu numai a-lu amplificá, pentru cá sa devina mai chiaru, ei totodata pentru-ca mi s'a nimeritu sórtea, de carea in sa nu-mi gratulezu de a elaborá eu insumi dupa alte noue (9) ce mi s'au datu la mána, celu din urma proiectu. De aci se vede, ca amu datorinti'a de a si cuventá lánge acelasu. Eara apoi fiindca la ordinea zilei este § 2. din proiectulu regimului si relative alu 3 lea din alu comisiunei, carele vine in legaminte cu alu 2 lea alu regimului, voiu si remané pe lánge discussiunea acestor'a; intr'aceea pentru cá sa fiu mai bine intelesu in ceea ce privesce la susu atins'a invinuire aruncata si asup'a proiectului comisiunei, mi-iau voia a permite urmátorea informatiune.

Cei 14 membrii, intre cari erau 7 in si din stángea si 7 din drepta, au tinutu asup'a celor 7 §§. din proiectulu priimitu 7 siedintie lungi si ostentore. In acestu tempu s'au compusu din mai multe parti proiecte felurite. In cele din urma membrii din centru (Sasii), intre cari era si Esc. Sea Domnulu Comite G. Beldi ca presiedinte alu comisiunei, dándu la manile nostre tote acele proiecte, ne incredintiase elaborarea unu proiectu nou asiá dupa cum vomu aflá mai odichnitoriu pentru natiunea romana si confessiunile aceleiasi; observandu totodata, ca de acestu articulu de lege, are sa ne pese mai multu numai noua; se adausera totusi si din partea centrului de repetite ori observatiunile, ca: a) nu cumva legea cea noua de inarticulare sa aiba potere retroactiva, incátu cu aceea in mána Románii mai curendu séu mai tardiu sa incépa a face pretensiuni la proprietátile natiunale, bisericesci, scolastice, s. c. l. ale altoru natiuni si anume la ale Sasiloru; eara b) ceea ce mie unui'a mia venitu cu totulu neacceptatu, ca déca numai se póte si e numita cestiune

de competintia, inca sa fia regulata din capulu locului, incátu dupa inarticularea Románilor sa nu se faca celorlalte natiuni nedreptate cu ocaziunea impartiri derégatoriilor cardinale ale acestei tieri. — Lánge aceste doua impregiurari se mai luá in considerantia inca si o a trei'a preá delicata si, pre cátu crediu eu, toturóru neplacuta, adeca absentia reprezentantiloru din mai multe cercuri electorale, cari din intemplare reprezentéza totu odata pre natiunea magiara si secuiesca.

Aceste impregiurari, precum si detorinti'a ce o aveamu cátra insasi natiunea nostra intru intelesulu juramentului nostru nationalu depusu in a. 1848 si repetitu in anulu 1861 de a asigurá abiá odata drepturile nostre in acesta patria, ne-a constatu o lupta infricosiata in decursulu lucrátiloru nostre; care trebuie sa iésa asiá, incátu si pre noi sa ne asigurámú din tote partile, si nici drepturile altor'a sa nu fia vatamate. Asiá pentru cá se pasimu ce-va mai siguru, amu ocupatu si noi terenulu istoricu si sitem'a politica natiunala. Resultatu acestoru consideratiuni si ostenele este proiectulu comisiunei, asiá precumu lu vedemu din naintea nostra.

Eata in sa ca tocma despre acestu proiectu s'a si disu; cumca elu este egoisticu, intolerantu, eara acest'a o au sustinutu tocmai unii membrii din centru. Se póte, ca in acelu proiectu s'a stracuratu si egoismulu; eu in sa sustinu, ca acelu egoismu se póte imputá numai constitutiunei véchi transilvane si anume sisteméi politico-natiunale, care fatia cu noi a fostu intru adeveru egoistica si nesuferitore. Déci deaca se crede ca amplificándu noi proiectulu regimului amu priimitu seau am lasatu a se trece si ce-va egoisticu in acelu operatu, apoi sa se scie, ca acest'a s'a facutu mai multu in favorea celoru trei natiuni si cu respectarea constitutiunei vechi, si nimicu mai multu. Eu din parte-mi pentru persón'a si dupa convictiunile mele asiu fi odichnitu si m'asiu simti asiguratu si numai cu còprinsulu proiectului primitivu alu regimului, pentru ca eu traiescu in acea credintia tare, cumca ceea ce s'au intemplat nu se va poté intempla in véci, cá natiunea mea se apuna; ca ea nu mai póte muri, decátu numai intr'unu singuru casu, cându adeca ea insasi aru comité sinuciderea asupra-si, eara din alte cause din afara, ea va apune, precumu suna canteculu, atunci „cándu va face plopulu pere si va dá stegeriulu mere.“ Intraceea noi, Domniloru! nu suntemu aici, pentru cá sa ne impartasimu numai convictiunile nostre individuale, ci noi suntemu datori a mai ascultá inca si alte pareri. Sa intrebámu si pre glótele de afara, pre popórele acestei tieri; se luámu aminte, pána la ce mesura popóru este presupuitoriu (suspiciosu), cum elu cumpanesce totu cuventulu si tota silab'a, ce resuna séu se ci-tesce din aceasta sala.

Trebuie sa mai treaca, Domniloru! anume pentru natiunea romana inca o genera iune intreaga, pentru cá sa dispara din peptulu eii acesta trista necredere seculara, instinctiva, traditionala, pentru cá sa se simtia asigurata prin articulu de legi.

S'au citatu intr'alta siedintia de cátra unii membri din constitutiunea vechia a Tranniei articulu de lege privitoriu la asigurarea libertátii religiunare in aceasta tiera, cu acelu adausu, cumca acele legi aru face punctulu celu mai stralucitu in acesta constitutiune. Ci acestu felu de stralucire inca este numai relativa cá altele mai multe. Este adeveratu, ea natiunile regnicolare s'au straduitu a-si asigurá din tempu in tempu libertatea religiei si a bisericiloru prin legi, deaca in sa vomu deschide istoria patriei, vomu aflá pre mai multe pagini ale eii, cumca aceea libertate au fostu adesea caleata si chiaru sugrumata, eara acest'a o demustrá anume esemplulu catholicismului, carele in secululu alu

17-lea au fostu foarte apasatu, eara apoi tocma si dupa esirea diplomei leopoldina se pote adeveri cu mai multe legi de ale dietelor de-la 1691 si 1692 tinute in Fagarasiu si in Sabiu, din care se vede cata zelotipia si chiaru ura domnia intre omenii de diferite confessiuni.

Acestu feliu de zelotipia sau temere a unei confessiuni de ceealalta esista pana in diu'a de astadi in patri'a nostra, ear aceea-si va in cetă numai atunci, candu vomu ajunge ca sa ne spunemu unulu altuia verde in ochi, pentru ca sa scim care camu are de a face. Esista frie'a biserecei gr. catolice de cea romano catolica; esista acum din nou a celoralalte beserici de cele romanesci, ca nu cumva facendu-se o lege retroactiva, cu ajutoriulu aceleia-si sa fia atacate in averile loru. Acestu adeveru l'asiu pote constata, deca s'aru cere, inca si cu alte exemple. Deci din aceste cause inca se faci amplificarea §§. respectivi din proieptulu regimului, pentru ca sa se delatureze neincrederea reciproca si sa castige oresi care odichna sufletesca, candu natiunile si confessiunile s'aru vede oresicum ingradite si asigurate intru intielesulu constitutiunei loru.

Intr'aceea s'a mai disu, cumca comisiunea prea a intratu in specialitati. Eu negu ca aru fi specialitati in operatulu comisiunei; sa alature ori cine patent'a seu legea generala data de Mai. Sea in Aprile 1861 in favorea confessiunilor protestante din tierile de susu, eara acuma § 1 et 2 din aceleasi, cu care catu de putnu in idei — deaca nu si in expressiuni consuna si § 2. alu comisiunei nostre. Acestea suntu morale temeuri, care me indupleca a primi proieptulu regimului asi cum se vede modificatu de comisiune.

In catu pentru temeurile, ce aru fi sa aducu din punctu de vedere alu confessiunilor romanesci, apoi aci trebuie sa premitu mai nainte de tote, cum ca nici de cumu nu este acum antai'a ora candu Romanii, in Ardealu au incercatu a-si asigura libertatea consciintei si drepturile bisericiei loru inse in cele mai multe casuri fara doritulu resultatu. Nu voiu a me departa prea indereptu in istori'a patriei nostre, ci voiu incepe numai dela unu tempu incoce, dupa reformatiune, dela ore care epoca a asi numitloru principii patriotici. Clerulu si biseric'a romanescă din Ardealu castigase prin Mitropolitulu Ioanne de Prislopu oresicare privilegiu seu carte de scutire dela Sigismundu Bathori in Iunie 1595. dupa ce insa acestu principe s'au retrasu de pe scena, privilegiulu datu de elu literalmente inca au remasu fara valoare. Asia clerulu romanescu dupa suferintie forte multe si neaudit de grele au mai reesitu a casciga abia in 9 Iunie 1609. dela Gavriilu Bathori unu altu privilegiu, insa numai cu spese mari. Dupa mortea lui Bathori urmasiulu acestuia Gavriilu Bethlen numai in 25 Iunie 1614 s'au induplecatu a rennoi cartele de scutire ale clerului romanescu. Georgie Rakoczy I. le-au innoitu pe acelea si in 9 Aprile 1638 la rogamintea Mitropolitulu Genadie, eara G. Rakoczy in 29 Ianuaru 1653. la rogarea lui Simeonu Stefanu Mitropolitulu din Alb'a Iuli'a. De aci ncolo mai alesu tempurile lui Mich. Apafi, de dorerosa suvenire, iuca ne suntu cunoscute. Privilegiile date numai de o parte a potestatii legislative, adeca numai decatra domnitorii tierii, nu erau respectate mai intru nimicu decatra diet'a tierii, carea adesea decretu articuli de lege tocmai incontr'a aceluia.

In tempulu diplomei leopoldine curtea Vienei inca si-a pusu destulu silinti'a, pentru ca sa ajute pe clerulu romanescu, i-se opunea insa din resputeri nu numai diet'a, ci si tocma Guvernulu Ardealului, pe candu mai preurma clerulu romanescu se puse conditiune, ca daca voiesce a se bucura de drepturi sa se alature langa orecare din confessiunile recepte. In cele din urma esi o diploma imperateasca cu datulu 16 Februaru 1699 in favorea clerului, care se unise cu clerulu romano-catolicu. Insa cine a vrutu sa scie de aceasta diploma? Celelalte natiuni n'au voitu a o recunoste. Lupt'a a duratu mereu sub Iosifu I, Carolu VI si Mari'a Theresi'a, eara Episcopulu Samoilu a trebuit sa mora din acesta cauza in esilu la Rom'a.

Intemplarile din a. 1790 si 91, de candu cu suplex libellus Valachorum suntu iarasi cunoscute la toti, precumu si aceea intemplantu din a. 1834, candu Episcopulu Ioann Lemeny fu infruntatu din causa petitiunei substernute la dieta in favorea clerului si a natiunei.

Deci dupa atatea desamagiri Romanulu acumu se teme, ca daca l'a muscatu sierpele lu pote musca si rima. De aceea eu rogu spre odichnirea si liniscirea deplina a poporului, si respective a confessiunilor lui catu si a celoralalte confessiuni din tiera, sa binevoiesca a primi articolulu 2. asi precumu lu vedemu modificatu decatra comisiunea dietala, insa cu adausele propuse de catra deputatulu Saliscei

(Episcopulu siagun'a); dar apoi la tempulu seu a intreveni si la inaltulu regimu alu Maiestatei Sele spre a-i casciga sanctiunarea intocma.

Br. de Siagun'a: Densulu a disu, ca partea a dou'a a §-lui nu sta n legatura cu partea d'antain.

Mog'a sprijinesce parerea Eppului Br. de Siagun'a pentru-ca e n consunantia cu institutiunile bisericilor recepte; e pentru independenti'a bisericilor si pentru desvoltarea loru libera prin sinode, (Bravo! in stang'a), precumu si pentru administratiunea propria a fonduriloru bisericesci si scolare.

Rannicher. „Deca natiunea desparte, credinti'a unesce!“ Arata, ca religiunea e mai pre susu de natiune; consimte din tota inim'a cu antevorbitorii, ba merge si mai desparte, cere mai multu si da mai multu. Amintesce d'unu incidentu tristu din istori'a bisericiei evang. din Ungari'a de-la 1700, candu o singura litera (i), possuunt si possint, a fostu in stare a aduce mare nenorocire preste protestanti din Ungari'a, carea dura pana la anulu 1844. Dice mai departe, ca biseric'a protestanta au avutu libertate de consciintia, dar cu tote aceste au suferitu pedeci la casatorii mestecate, si la treceri religionare in urm'a articolulu dietalu din 1791. Aseminea in tempulu mai din coce in urm'a concordatulu (Bravo!) Propune formularea §. 3 si motiveaza antepunerea bisericiei greco-orientale celei greco-catolice prin istoria. Vorbindu mai incolo despre formularea §-lui 2 alu regimului propusa de densulu dice, ca puseitiunea dupa dreptu a bisericilor nu lu multiamesce, pentruca aceea insemneza a sta pre pitiorele loru. Aceast'a au fostu si mai nainte, cu tote acestea cei ce nu se tineau de biseric'a romano-catolica, nu priimiau nimicu dela statu pentru scopuri bisericesci si scolare, pecandu biseric'a catolica era dotata cu bunuri mari si e pana in diu'a de astadi, ba chiaru si banii dela mirii protestanti luati pentru dispense se intrebuintiau pentru scopuri educatore catolice in spiritulu propagandei. Cere dar, ca cuventulu egal a sa se priimesca in §; si acest'a pentru ca bisericile in intogmirea de institute sa nu fia conturbate prin amesteculu nici uneia din celalalte biserici si nici prin alu statulu. Dupa mai multe motivari din legile dela 1791 s. a. s. a. recomanda §. formulatu de elu in tipulu urmatoriu: §. 3. Biseric'a greco-orientala si cea greco-catolica au puseitiune egala dupa dreptulu de statu, precumu si libertatea egala in deciderea afaceriloru loru interne, drepturi, care le au si celalalte biserici din tiera recunoscute prin lege si recepte dupa dreptulu de statu, adeca: biseric'a romano-catolica, biseric'a evangelica de confessiune augustana, biseric'a evangelica de confessiunea elvetica, biseric'a unitara — in poterea legiloru patriei asecuratore de o deplina libertate de credintia si consciintia.

Tote aceste biserici suntu asi dar indreptatite de a-si ordina, administra si conduce tote afacerile bisericesci si scolare, precumu: institutele si fondurile, independente de orice influentia a altei bisericii, incatu ierta legile marelui-principatu alu Transsilvaniei, si dreptulu coronei constitutionalu de suprainspectiune.

Eppu Siagun'a. Si-retrage proiectulu seu la intemplantu, deaca proiectulu lui Rannicher va priimi modificarea de densulu propusa.

Rannicher se nvoiesce cu formularea.

Macedonu Poppu partinesce proiectulu regimului.

Popasu dupa ce amintesce despre frumocele institutiuni sinodale ale bisericiei greco-orientale si despre improgiurarea, ca deaca acelea nu s'au potutu desvolta, causa a fostu in sistemulu de mai nainte, se alatura langa amendementulu lui Rannicher. Ce atinge partea a dou'a a §, e de parere, ca nu e aici la locul seu.

Presiedintele intreaba, ca partea a dou'a a §-lui fi-va mai tardiu priimita de domnii, cari nu voru sa o discute acumu.

Wittstock. Sa se discute acumu.

E. S. Popp. Sa se ia la §. 3.

Gaetanu. Ca apendice la altu §.

Br. de Reichenstein. S'ar pote decide numai decatu priimirea seu lapedarea apendice.

Schneider. Langa Rannicher cu modificarea, ca scolele confessiunale sa se deosebeasca de celalalte.

Rannicher. Sa nu se conceda statulu o influentia nedrepta asupra scoleloru nostre.

Negruti cere chiatetea legeri respective, sprijinesce pe Rannicher, audangendn: in intielesulu institutiuniloru loru canonice.

Gaetanu. Partinesce amendementulu lui Rannicher, si dice, sa nu se uite art. 60 din anulu 1791.

Conte Siulutiu. Sprijinesce amendementulu lui

Rannicher: incatu se atinge de sirulu, in care au se urmze bisericile, nu se nvoiesce cu propunerea lui Rannicher din cauza, ca elu, candu se provoca la istoria, se provoca numai la istoria cea mai noua. Se nvoiesce la aceea, ca candu un'a, candu alt'a sa se antepuna.

Pope a vorbese in discursu mai lungu despre autonomi'a bisericeasca; se alatura langa Rannicher si Eppulu Br. de Siagun'a.

Zimmermann partinesce pre Rannicher.

Trauschensfels pentru Rannicher. In privinti'a stilisarei observa, ca n legea de fatia au venitu candu confessiune, candu regiune credc'aru fi bine, sa fia uniformitate

Presedintele pune la votu amendementulu, si se priimesce cu majoritate. La ordinea dilei vine partea a dou'a a §. 2. din proiectulu regimului, si partea a dou'a din 3 alu comisiunei.

Obert propune amanarea desbaterii pe diu'a urmatore. Se priimesce.

Siedinti'a se ncheia la 1 1/2 ora dupa amead. —

Siedinti'a XXIII.

tinuta in 22 Augustu (3 Septembrie) 1863.

Inceputulu la 10 1/2 inainte de amead. —

Se cetesce protocolulu in tote trei limbile patriei si observarile facute de Esc. Sea Popp, Br. de Siagun'a Conte Siulutiu se considera. Rannicher dorece ca pentru uniformitatea protocoletoru sa remana titularileafara.

Presedintele observa, ca n privinti'a acest'a suntu hotariri, la care sa remana diet'a. Cetesce partea a dou'a din §. 2. alu regimului si din alu 3-lea alu comisiunei in tote 3 limbile patriei

Obert. Nu se nvoiesce cu propositiunea regimului; prin apendice devine dubia. Se alatura langa proiectulu comisiunei, care se baseaza pe dreptulu istoricu. Si elu e amicul dreptulu istoricu, nu pote insa, ca n urm'a acestui dreptu sa eschida o multime de locutori ai patriei de-la drepturi politice.

Istoria nu e numai a trecutulu.

Face propunerea urmatore: Natiunea romana e cu celelalte natiuni ale Transsilvaniei recunoscute prin lege pe deplin egal indreptatita. Egalitatea civila si politica in dreptu a tuturor locuitorilor patriei fara deosebire de nationalitate si confessiune, nu suferi prin acest'a nici o restringere.

Presedintele. Intreba, de afla acestu amendementu sprijinire? Nu afla sprijinire de ajunsu.

Esc. Sea Poppu langa partea a dou'a a §. 2. si partea a dou'a §. 3. a comisiunei cu partea a dou'a a §. 2. a regimului. Formulaza unu amendementu: §. 3. exercitiulu drepturilor politice e independent de ori ce religione si nationalitate.

Presedintele intreba de afla acestu amendementu sprijinire? Afla.

Brantsch se alatura la partea anteia a amendementulu lui Obert; partea a dou'a nu o pote sprijini, pentru ca e prea negativa. Cu tote acestea consimte cu motivele aduse inainte.

Sipotariu aduce unu proiectu, care se sprijinesce de mai multi. *)

Eitel proiectulu comisiunei da mai putnu decatu absolutismulu. Elu nu voiesce, ca diet'a constitutiunala a Tranniei se fia asiá de illiberala, incatu sa eschida pre celelalte nationalitati. Se alatura langa amendementulu lui Poppu.

E. S. Poppu -i pare reu, ca proiectulu lui Sipotariu afla sprijinire. Dupa cuvintele lui Sipotariu se creaza o zidire, care eschide pre celelalte nationalitati (Bravo! in centru.) Elu respecta opiniunea publica, ca pre aceea, dela care si natiunea romana a asceptatu sprijinire, roga pre inalta casa sa nu sprijinesca amendementulu lui Sipotariu (Bravo! in centru.)

Jászlofy partinesce amendementulu lui Popp.

Manu Gavriila sprijinesce amendementulu lui Sipotariu. (Va urma.)

Cuventulu D. deputatu Ioann Alduleanu din Siedinti'a XXI.

Inalta casa! Cuvintele preainnalte ale Maiestatei Sele care compunu propositiunea regesca, suntu totu atatea parti constituinti ale obieptulu dilei.

Din ele trebuie sa purcedemu vojindu a cerceta, deaca proiectulu regimului esprima pe deplin preainnalta tendintia

*) In numerulu viitoriu.

Red.

seu ba; „Gleichberechtigung“ dice Preainalt'a propusetiune regesca. Va sa dica, Maiestatea voiesce, ca Romani si confessiunile lor sa capete ca natiune, respective ca confessiuni unu dreptu „ein Recht“ si inca unu dreptu, care are de a fi asemenea aceluia, care compete unoru altora. Mai iucolo curge din insusi caracterulu propusetiunei reg. ca aceea-si preainalt'a propositiune in diet'a Transsilvaniei are de a se desleg'a pre terenulu constitutiunei patriei; altu altu terenu de lege nu se afla. Eu, de si cu deosebita atentiune si de repetite ori am trecut prin proieptulu de lege alu regimului, totusi nu potui afla nece o amintire in elu despre constitutiunea patriei in care singuru aflamu sistem'a politica-natiunala, nici un'a amintire despre aceea, ca adeca fatia cu cari natiuni ale Transsilvaniei aru avea natiunea romana de a fi asemenea indreptatita? mancitatile acelu proiectu se simte numai decatu cu deosebire in §. 1. in care eu nu aflu esprimata preainalt'a tendintia, dupa cumu cere caracterulu lucrului. Pentru aceea eu cutezu a propune innaltei case o alta formulare care mai tardiu mi voiu lua indrasneala a o si motivá.

Paragrafulu 1. din proiectulu regimului pana la cuventulu „sind“ sa remana totu asiá; de aci incolo inasa asiá adauge intru totu cuprinsulu proieptulu comisiunei. Motivele mele, inalta casa! suntu urmatorele:

Transsilvani'a au avutu constitutiunea sea basata pre legi positive, acest'a o scimu cu totii; e de prisosu a cita din legi spre a dovedi asertulu acest'a. Intrebarea pote sa fia numai, ore nu cumva s'au stersu constitutiunea patriei prin diplom'a din 20 Oct. 1860, s'au constitutiunea imperiala din 26 Fauru. Mergendu cu atentiune prin diplom'a din 20 Oct. 1850 nu aflu alte schimbári in constitutiunea patriei, decatu recunoscerea egalei indreptatiri a tuturor cetatenilor inaintea legii, (citeza germanesce) „prin egalitatea suditoru Nostri inaintea legii, exerciarea libera o religiei garantata tuturor, aptitatea de dirigatori independente de stare si nascere s. a.

Dupa aceea in §. 2 se cuprinde regularea referintieloru competentiei dietei transsilvaniei fatia cu senatulu imperiale, dupacare apoi numai de catu urma punctulu din diploma, unde se dice: Tote celelalte obiecte ale legislatiunei, care nu suntu cuprinse in punctele premergatore, se voru pertracta si cu dietelo competente, si anume in regatele si tierile de sub corona ungara in sensulu constitutiunei lor de mai nainte. De aci se vede curatu, ca constitutiunea tierii in temeli'a ei este Transsilvaniei restituita. Ca sa fia mai pucina dubietate despre acest'a, indrasnescu a reproduce si unu pasagiu din preainalt'a patenta din 26 Fauru 1861, unde in punctulu alu doilea se dice: In privinti'a regatelu Nostre Ungari'a, Croati'a si Slavoni'a, precumu si a Morelui nostru Principatu Transsilvani'a fatia cu restituirea constitutiunei de mai nainte a tierii in conformitate cu diplom'a Nostre si inlauntrulu margineloru statorite intrinsa amu adusu dispositiunile de lipsa inasa prin autografulu Nostru din 20 Octobre 1860.

De aci vedemu, ca Maiestatea Sea recunosce si mai chiaru intielesulu Preainalte—si diplome intr'acolo, ca constitutiunea tierii este restituita cu modificatiunile din diploma privitore la drepturile individuali.

Sa vedemu, ce dice si manuscrisulu imperatescu din 20 Octobre 1860 emisu catra ministrulu Rechberg.

Fiindca marele Nostru principatu Transsilvani'a pe bas'a unui dreptu de statu analogu celui ungaru totdeun'a au avutu dieta, ear prin stergerea positiunei esentiunale a nobilimei, a iobagimei si a prestatiunilor feudale pe langa caracterulu propriu alu constitutiunei transsilvane de mai nainte s. c. l. au devenitu trebuintiose schimbári aduncu taiat'ore etc.

Dupa constitutiunea tierii dreptulu publicu alu Tranniei, au fostu basatu pre trei natiuni indreptatite, si credu ca nu e nici o indoiela, cumca Mai. Sea, candu S'au induratu a decide ordinele desbateriloru, nu au potutu pricepe aceasta propositiune alfelu, de catu, ca are sa se dea natiunei romane unu dreptu egal cu cele trei natiuni de statu ale Transsilvaniei, intielegendu-se de sine, cu modificatiunile facute prin spiritulu tempului si prin diplom'a din Octobre in privinti'a egalei indreptatiri individuale pentru toti locuitorii tierii fara deosebire de nationalitate si confessiune remane neatinsa. Precum intr'adeveru sistem'a dreptulu de statu au fostu si este politico-natiunala, me provocu in generalu la constitutiunile Aprobatali si la deosebitele juraminte depuse de prea inaltii domitori ai austriei in calitatea de mari-principi ai Tranniei, pentru pazirea si aperarea drepturiloru si

libertatiloru „trium nationum regnicolarum et quatuor confessionum receptorum.“

Stându această că faptă, trebuie să stea și necesitatea reintegririi §-lui întâiu din proiectulu regimului, că să se dăca, cu cine asemenea capeta natiunea româna drepturi, și că să se dăca, pecare terenu, în întielesulu căroru legi capeta ea dreptulu acest'a ? Asiá dar recomandu innaltei case §-lu 1-lea din proiectulu commissiunei.— (Bravo !)

Din Conferintiele invetiatoresci.

(Continuare.)

Dupa prândiu la 2 ore se încep conferinti'a a 2 iar' cu rogatiune. Corespundintele nostru reprobéza aici, ca conferintiele se prefacusera înesamenu: din tr'alte sustine, ca la întrebările teoretice și practice din metodica, invetiatorii raspundeau care de care mai bine. Laud'a, ce o imparte densulu invetiatoriloru dela Brasiovu, o adoptámu și noi cu atât'a mai vertosu, căci se rectificá prin insasi fapta, de órece dintre cei 9 comissari din tóta dieces'a 6 suntá brasioveni. Conferinti'a a 2. se terminá iar cu servitiu domne-
deescu, cantându și cetindu invetiatorii dearendulu.

În conferinti'a a III. vení la desbatere metod'a fonetica espusa în abcdariulu D. prof. Boiu. Succesulu firesce s'ar fi vediutu mai bine, déca aru fi fostu de fatia și scolarii; din tr'alte D. D. Peligradu și Androno espusera în modu surprindiatoriu preferintiele și defectele ei. D. Peligradu comunicá, ca densulu în 3 luni a facutu pre baietii sa cunósca, sa cetésca și sa scrie tóte literele. Alti invetiatori inca raspunsera, ca Abcdariulu au avutu mare lucrare asupr'a eleviloru; căci întielegu totu, ce se cuprinde în tr'ensulu, și au manifestatu dorinti'a, că Abcdariulu sa se întrebuinteze și în clas'a II. cá carte de cetire. Alti iarasi observara, ca nu afla nimicu în contr'a cuprinsului Abcdariului; numai cátu literele suntá prea mici și prea nechiare, ear harthi'a nu e destulu de solida. Si D. prof. Almasiana aprobá metod'a cuprinsa într'ensulu.

Conferinti'a IV. se ocupá mai cu séma cu afacerile din afara a le scólei, cu deosebire cu frecventarea scólei din partea eleviloru. Toti invetiatorii fára deosebire se plansera pe de o parte asupr'a trandaviei multoru parinti, pe de alt'a asupr'a nepasarei diregatorieloru comunale și cercuale. Aici se accentuá cu deosebire lips'a cea imperativa a Consiliarului scolasticu.

Cá midilóce de a marí interesulu pentru scóla, se propusera: dés'a conversare cu parinti, carea o recomanda și meritatulu „Organu pedagogicu“ ridigiatu de D. prof. Popescu, apoi schimbarea óreloru de invetiatura cu intervale de jucarii, tinerea scólei preste véra de-la 6-8 óre dimineti'a, și a.

În conferinti'a V. se continuara cele ce privescu la esteriorulu scólei. Mai toti invetiatorii se plansera, ca n'au gradini de pomi lângá scóla, și ca ducu lipsa adeseori de aparatele cele mai trebuintiése; cu tóte acestea însă și în privinti'a acest'a se vede óre-care progresu. Invetiatorii camu preste totu laudara diregatoriile comunale, póte chiaru în contradicere cu cele díse mai în susu, precumu și pre preoti; corespundintele nostru reproba, și ni se pare nu tocmai fára cuventu, ca la aceste conferintie nu se infatísiá mai nici unu preotu. —

În conferinti'a VI. se continuá materi'a din siedin-ti'a a V. și se espuse prin DD. invetiatori Verz'a, Murgu și Bersanu, trebuinti'a cea neaperata de a introduce în scóle pomologi'a teoretica și practica. Conferintiele se incheiara prin unu cuventu alu D. comissaru, ce reassumá într'unu tablou micu tóte datorintiele legate de oficiulu invetiatorescu. Cu deosebire recomanda „Organulu pedagogicu“, apoi punendu întrebarea, déca invetiatorii dorescu continuarea acestoru conferintie și pe venitoriu? toti manifestará acésta dorintia. Referintele nostru însă adauge cu parere de reu, ca nu s'a exprimatú și în publicu o dorintia comuna a invetiatoriloru: cá adeca sa se tina conferintiele acestea mai adeseori și în fia-care protopopiatu deosebitu, ear' conferintiele cele mai mari sa fia conduse de unu D. professoru de teologia, pedagogia séu și de gimnasiu. În fine unulu dintre invetiatori multiami în numele toturoru Escellentiei Sale D. Episcopu Andreiu Baronu de Siagun'a cá inspectorulu supremu de scóle, D-lui consiliaru de instructiune Dr. Vasiciu, PP. protopopi și toturoru, cari starniescu pentru inamntarea instructiunei. —

Din Mediasiu ni se serie în 22 Augustu, ca conferintiele invetiatoresci sub conducerea comissarului și in-

vetiatorului din Cinculu mare I. Mandoc ea se 'ncepura în 19 Augustu cu chiamarea spiritulu santu. Apoi dupa o cuventare rostita de Parintele Administratoru protopopescu Dionisiu Chendi, în carea desfasiurá multiamiti'a cátra Escellentia Sea Par. Episcopu diecesanu pentru parintésca îngrijire de luminarea poporulu, dupa alta cuventare instructiva a d. comissaru, în fine dupa a 3. cuventare din partea invetiatorului T. Romanu din Atielu, se 'ncepura conferintiele în întielesulu propriu. Adunarea invetiatoriloru fu onorata și cu presentia antistelui cetatii, a D. Biedersfeld și a unui publicu numerosu, ear Parintele Administratoru cá conducatoriu luá parte la tóte siese conferintiele tinute, ce decursera în cea mai buna ordine și linisce, încependu-se totdeun'a cu cantári și rogatiuni. Întrebările din instructiunea pentru invetiatori, din Manuducerea și Abcdariulu D. prof. Boiu, precumu și alte întrebări teoretice și practice, partea cea mai mare a invetiatoriloru le deslegara în modu multiamitoriu. Si asiá dupa 3 díle se incheiara conferintiele acestea cu multiamiti'a cátra Esc. Sea Parintele Episcopu, rostita de cátra Par. Administratoru și urmata de viile aclamatiuni: Sa traiéscal din partea invetiatoriloru, și cu cantarea doxologiei. Ear D. Comissaru, insotitu de urările colegiloru sei, purcese mai departe în calatori'a missiunei sele. —

Sabiiu în 28 Augustu 1863.

O scire de siguru interesanta pentru noi impartasi „Presse“ nu de multu în unulu din nrii sei, candu prin aceea ni se prevestesce infiantirea unei Universitati paritetice (a unei Universitati cu catedre în limb'a germana și româna) în Sabiiu. Scirea această va fi salutata din partea ori carui dintre noi, pentruca lips'a unui astfelu de institutu e simtibila déjà demultu, și simtibilitatea acést'a devine și mai mare, candu vomu arunca o privire, fára de celu mai micu prejudeciu, asupr'a impregiurariloru nóstre celoru mai presente. Un'a trebuie sa ne dóra, candu cetimu sirurile numitulu diuariu tractându de acésta universitate, pentru ca precându promitu ele Sasiloru unu centru și o basa desvoltátore natiunala (germana), nu se sfiiescu a imparti Româniloru numai o conducere din inca simtitulu desiértu alu nesciintiei. Unde seau inca-trau sa fia această conducere, nu ni se spune. S'aru parca o scrupulositate a scóte astfelu de întielesuri din sirurile unei corespundintie a unui diuariu; se nu uitámu inse, a combiná tóte impregiurarile totdeun'a și se nu ne sfiimu a trage consequintie din ele, căci numai asiá nu ne vomu incela pe noi, și vom putea îndreptá erorele altor'a. Se au dísu, ca germanismulu e o neluca, de care nu avemu a ne teme. Nici ca sa ne tememu, pestruca atunci amu dovedi o slabiciune de puterea vitala a nóstra; aminte inse de ce se nu ne fia, candu pre lângá puterea nóstra vitalá totusi trebuie sa recunósemu, ca din dí în dí ne apropiamu mai tare de unu veciuu colosalu, care la casu ne póte fi amenintiatoriu? Déca ne ingradímu prin legi și paragrafi contr'a pericléloru amenintiatóre de nationalitatea nóstra, sa o facemu și pre terenulu culturci, care astadi în această privintia sa pare a fi de multu mai mare însemnate decâtu celalaltu; sa vedemu, cá institutele ce se voru constitui în tíera, sa fia și spre folosulu nostru, dara nunumai spre daun'a nóstra.

Nu scimu din ce peana va fi esitu acea corespundintia originala datata din Vien'a, pentruca nu e de creditu, ca aceea sa aiba vre o identitate cu intentiunea p. n. regimu. Bine aru fi, candu dd. correspondinti ai diuareloru germane în cause de acestea aru fi mai chiari. Ca o dorimú acést'a sa nu se mire nimené, nici de scrupulositatea nóstra, căci credemu ca avemu cauza a fi scrupulosi, tocma asiá, precumu suntú și eráú și densii, candu nu se tormentau de alta decâtu de simpl'a fantasma a „Daco-romaniei.“

Din strainatate.

Camer'a din Prussia e dissolvita, și se escriu alegeri nóue.— În Polonia lupte; curierulu cu respunsulu diu urma alu Rusiei a sositu la Parisu.— Grecii tramisera unu vaporu la Marsilia, cá sa 'ntempine pre regele celu nou— Dintre suveranii reñtorsii de-la Frankfurt mai cu entusiasmu fara priimiti pretotindeni M. M. Sele Imperatulu Austriei, Regele Saxoniei și Regele Bavariei. —

Burs'a din Vien'a în (29 Augustu | 10 Sept.) 1863.

Metalicele 5%	77. 20	Actiile de creditu	192. 10
Imprumutulu nat. 5%	83. 15	Argintulu	111. 35
Actie de banca	794.	Galbinulu	5. 34